

кадрів туризму і використовувати закордонний досвід.

Література.

1. Бугай Н., Прохоренко Н. Український етикет: посібник для учнів старших класів і профтехучилищ, студентів та широкого кола читачів / Н. Бугай, Н. Прохоренко. – К.: Прозоро, 2002. - 188 с.
2. Галушко В. Діловий протокол та ведення переговорів: навч. посіб. / В.П. Галушко. - Вінниця: Нова книга, 2002. - 222 с.
3. Ділове спілкування: підручник / Національний банк України. - К., 2003. - 122 с.
4. Етикет ділового спілкування / Уклад. Н.І.Морозова // Вінницька держ. універс. б-ка ім. К.А.Тімірязєва. - Вінниця, 2005. - 20 с.
5. Коваль А. Ділове спілкування: навч. посібник/ А. Коваль. - К.: Либідь, 2003. - 567 с.
6. Мельник Л. Психологія управління: курс лекцій / Л. Мельник. - К.: МАУП, 2002. - 171с.
7. Михайличенко Г. І. Фахове забезпечення галузевих стандартів вищої освіти з напрямів „Менеджмент”, „Туризм” / Г. І. Михайличенко // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. праць. – К.: Тонар, 2007. – 76 с.
8. Сакун Л. В. Теорія и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: [монографія] / Л. В. Сакун. – К.: МАУП, 2004. – 285 с.
9. Пазенок В. С. Туризмолія: концепти теорії туризму / В. С. Пазенок // Матеріали VII-х аспірантських читань „Туризмолія: концепції та термінологічно-понятійний апарат”. – К.: КУТЕП, 2006. – 185 с.
10. UNWTO World Tourism Barometer, volume 4 – WTO: Madrid – 2008. – 12 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.unwto.org.

УДК 339.5

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ СУБСИДІЮВАННЯ ДЛЯ ОСНОВНИХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ УКРАЇНИ

POSITIVE AND NEGATIVE CONSEQUENCES OF SUBSIDIZATION FOR THE MAIN STAKEHOLDERS OF UKRAINE

**ОЛІЙНИК А.П., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

У статті наведено обґрунтування необхідності та основні напрями державної підтримки аграрного сектору. Окреслено позитивні та негативні наслідки субсидування для основних стейкхолдерів в Україні. Встановлено, що єдина модель, яка сприятиме стійкому економічному зростанню в агросекторі – це скасування прямих субсидій з переорієнтацією підтримки на науково-дослідні розробки. І чим довше Україна буде зволікати зі скасуванням прямої підтримки, тим більшими будуть збитки для агросектору. Наразі в більшості розвинених країн регулюючі функції держави в аграрному секторі в основному спрямовані на підтримку стабільності економічної ситуації в сільському господарстві, підтримку рентабельності галузі та забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: державна підтримка, субсидії, аграрний сектор, стейкхолдер.

The article describes a justification for the need and main directions of state support for the agricultural sector.

* Науковий керівник – Антощенко В.В., к.е.н., доцент

The positive and negative consequences of subsidies for the main stakeholders in Ukraine are outlined. It has been established that the only model that will contribute to sustainable economic growth in the agricultural sector is the abolition of direct subsidies with a reorientation of support for research and development. And the longer Ukraine delays the abolition of direct support, the greater the losses for the agricultural sector. Currently, in most developed countries, the regulatory functions of the state in the agricultural sector are mainly aimed at maintaining the stability of the economic situation in agriculture, maintaining the profitability of the industry and ensuring food security.

Keywords: state support, subsidies, agricultural sector, stakeholder.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Потужний агросектор – запорука власної продовольчої безпеки, утримання лідируючих позицій в світовій торгівлі, а головне – основа розвитку українського села, яке поступово відновлюється. Частка агровиробництва в структурі валового внутрішнього продукту України становить 12%. І цей показник постійно збільшується. Так само зростає показник валютної виручки, яку «завозять» в державу агропідприємства. В 2018 році саме агропідприємства забезпечили 40% валютних надходжень. Без малого, кожен другий долар в Україні – це заробіток агросектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню загальних положень та окремих аспектів субсидування в Україні присвячені наукові праці Андрійчука В.Г., Ільчук О.М., Лупенко Ю.О. та багатьох інших. Зрештою, багатьма ученими було підтверджено, що українська практика використання сільськогосподарських субсидій недосконала, та потребує значних змін. Але яка модель субсидування аграрного сектора потрібна Україні – наразі питання відкрите.

Формулювання цілей статті. Обґрунтувати необхідність та основні напрями державної підтримки аграрного сектора, окреслити позитивні та негативні наслідки субсидування для основних стейкхолдерів в Україні.

Виклад основного матеріалу. З 2017 року Україна скасувала пільги агропідприємств з податку на додану вартість, замінивши їх прямими ресурсними субсидіями. З одного боку, таку модель активно застосовують країни Європейського Союзу, до якого Україна намагається наблизитись економічно та політично. З другого боку, в самому Євросоюзі таку підтримку вже давно вважають неефективною та застарілою. ЄС і досі використовує її лише тому, що викликане субсидіями спотворення конкурентного тиску робить їх скасування дуже болісним. В 2017 році найбільшою статтею витрат на агросектор була бюджетна тваринницька дотація. За Законом України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» її основна мета – підтримка рівня платоспроможного попиту споживачів та захист підприємств тваринництва від банкрутства. З економічного погляду це означає збільшення внутрішньої пропозиції споживчих товарів та підвищення продуктивності, що забезпечує реальний захист від банкрутства. Але численні дослідження показали, що в Україні це не спрацювало, адже пряма підтримка: 1. Мала негативний вплив на розвиток господарств, не надаючи реального захисту від банкрутства та заважаючи їм розвиватись; 2. Зменшувала внутрішні запаси сільськогосподарської продукції через зменшення обсягів виробництва та збільшення експорту; 3. Збільшувала частку сировинного експорту; 4. Заважала інклюзивному зростанню галузі через пошук ренти та надання лівової частки підтримки лише найбільшим виробникам.

У контексті зазначеного найбільший інтерес викликають висновки у дослідженнях Ільчук О.М., яка зазначила, що основними адресатами державних програм підтримки мають стати малі і середні сільськогосподарські товаровиробники, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи та кооперативні об'єднання, які є селозберігаючими суб'єктами в сільській місцевості. Адже в такому випадку існує особиста зацікавленість фермера або членів кооперативу у подальшому розвитку як власного бізнесу, так і території, де вони мешкають [1, с. 97].

Україна, починаючи з 1991 року, активно субсидувала національне сільське господарство у різних формах. При цьому, за розрахунками ОЕСР, до 2017 року лівова частка державної підтримки сільського господарства надходила на підприємства не як прямі державні субсидії, а у формі податкових пільг. Зокрема, спеціальний режим оподаткування ПДВ діяльності у сфері сільського та лісового господарства і рибальства дозволяв не сплачувати до бюджету різницю між податковим зобов'язанням і податковим кредитом, а використовувати цю різницю для

закупівлі виробничих ресурсів. Окрім спеціального режиму ПДВ, протягом декількох років аграрії були звільнені від значної частини податків, сплачуючи замість них фіксований сільськогосподарський податок у розмірі 1 % від доходів.

У 2019 році сільськогосподарськими виробниками було використано 4,34 млрд. грн державної підтримки. В цілому державною підтримкою скористалося 1667 суб'єктів господарювання та 230 925 фізичних осіб, близько 10 тис. фермерів та 2 сільгоспкооперативи [2;3]. Підтримка здійснювалася за 6 окремими напрямками: здешевлення кредитів, підтримка розвитку фермерських господарств, підтримка розвитку садівництва, ягідництва виноградарства та хмелярства, надання кредитів фермерським господарствам, підтримка розвитку галузі тваринництва, здешевлення с/г техніки та обладнання. Це дозволило закупити 6 262 гол. ВРХ, 781 гол. овець, 5 532 гол. свиней та 257 900 доз репродуктивного матеріалу, частково відшкодувати вартість 49 тваринницьких об'єктів та 61 об'єкта із зберігання та переробки зерна, закласти 3897 га плодово-ягідних насаджень, 246 га виноградників та 9 га хмільників, побудувати 5 холодильників з РГС ємністю 8,5 тис. тонн, 1 об'єкта із заморожування плодово-ягідної продукції, придбати 5 ліній товарної обробки плодів, 3 механізми для гранулювання хмелю та 1 автоматизовану лінію для висушування фруктів тощо. Крім того, 9 502 сільськогосподарськими товаровиробниками придбано 25 065 одиниць техніки, 426 підприємств залучити пільгові кредити.

У Державному бюджеті на державну підтримку АПК-2020 були передбачені видатки на суму 4,2 млрд. грн. [4]. Так, на підтримку шляхом здешевлення кредитів пропонувалося виділити суму у розмірі 1,2 млрд. грн. Це надасть доступ с/г виробникам до пільгових кредитів та зменшить їх вартість до 5 %. Кредити виділятимуться на придбання землі, поточні та капітальні інвестиції та на розвиток тваринництва. Для оптимізації програми підтримки та забезпечення прозорості буде запроваджене обмеження за кредитами - до 15 млн. грн на 1 суб'єкта в тваринництві, до 5 млн. грн – на 1 суб'єкта на придбання землі та інші види кредитів; один клієнт – 1 уповноважений банк; компенсація не надаватиметься учасникам програми «Доступні кредити 5,7,9 %».

На підтримку галузі тваринництва було закладено 1 млрд. грн. Держава з метою гарантування виконання взятих на себе зобов'язань продовжуватиме відшкодувати вартість об'єктів, профінансованих за рахунок залучених банківських кредитів. Також буде здійснено доплату різниці часткового відшкодування вартості або компенсації, яка не виплачена у 2019 році. Модель підтримки передбачатиме відшкодування вартості племінних (генетичних) ресурсів, тваринницьких об'єктів та надаватиме дотацію за наявні бджолосім'ї. За результатами програми очікується введення в експлуатацію понад 100 тваринницьких ферм та комплексів, створення 1 700 додаткових робочих місць, збільшення продуктивності корів на 1,5 %, виробництво сільськогосподарськими підприємствами молока – на 0,5 % та м'яса – на 0,5 % [4]. На здешевлення компенсації техніки та обладнання вітчизняного виробництва пропонувалося виділити 1 млрд. грн. У рамках програми планується відшкодування обсягів підтримки не виплачених у 2019 році. Очікується збільшення обсягів реалізації вітчизняної техніки щонайменше на 15 % у 2020 році. Очікувані надходження податків і зборів у 2020 році від учасників програми та суміжних виробництв становитимуть близько 2 342,3 млн. грн, з яких більше 550 млн. грн – це податки на фонд оплати праці.

На програму розвитку фермерства та кооперативів планувалося спрямувати 400 млн. грн. Держава продовжуватиме частково компенсувати витрати, пов'язані з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (10 млн. грн.), та надаватиме фінансову підтримку сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам (30 млн. грн.) з метою збільшення кількості об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції та зростання рівня зайнятості сільського населення. Також буде здійснено доплату за напрямами, які не виплачені у 2019 році. Підтримка за цим напрямом спрямована на збільшення кількості об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції, збільшенню рівня зайнятості сільського населення, підвищення рівня знань та вмінь сільського населення у провадженні сільськогосподарської діяльності.

На підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства планувалося спрямувати 400

млн. грн. Держава продовжуватиме частково компенсувати вартість закладення плодово-ягідних культур, винограду та хмелю, будівництва холодильників та об'єктів із заморожування плодово-ягідної продукції, придбання ліній товарної обробки плодів, обладнання для висушування фруктів. Також передбачається компенсація вартості насаджень в межах до 90% та об'єктів зі зберігання та переробки – до 30%, розподіл виплат на паритетних засадах 1 раз на рік, обмеження розміру підтримки – до 50 млн. грн одному суб'єкту з урахуванням пов'язаних осіб.

Зрештою, багатьма ученими було підтверджено, щ вплив будь-якої державної підтримки не є однозначним. Проаналізуємо в табл.1 позитивні та негативні наслідки використання субсидій для ключових стейкхолдерів, серед яких субсидійовані підприємства, споживачі, національна економіка загалом та держава.

Таблиця 2

Позитивні та негативні наслідки субсидіювання для основних стейкхолдерів

Стейкхолдери	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Субсидійовані підприємства	Збільшення технічної ефективності та дослідницьких витрат, якщо субсидії вкладають в дослідження та розробки. Зниження цін, уможливлене масштабнішим виробництвом, сприяє привабливості товарів на міжнародних ринках і збільшує можливості експортувати.	Зниження продуктивності через спотворення конкуренції. Зростання виробництва створює додатковий попит на виробничі фактори і їхнє подорожчання, що збільшує змінні витрати.
Споживачі	Збільшення обсягу виробництва призводить до зниження споживчих цін.	Пошук додаткових ресурсів для виплати субсидій може призвести до збільшення податків
Економіка вцілому	Зменшення впливу сезонних та погодних коливань на ціни, що підвищує цінову стабільність. Субсидіювання менш розвинених галузей економіки призводить до більш рівномірного розвитку економіки. Збільшення виробництва та експорту призводить до збільшення сальдо поточного рахунку, укріплення національної валюти та зменшення безробіття.	Отримання додаткових фінансових ресурсів окремими галузями чи підприємствами означає втручання у ринковий механізм розподілу виробничих ресурсів, руйнуючи його ефективність та спотворюючи ціни на ньому. Субсидії, як складова частина державних витрат, витісняють інвестиції, що заважає реальному економічному зростанню. Необхідність у збалансуванні бюджету потребує збільшення податків, що стримує попит на споживчі товари і призводить до незворотних втрат для економіки. Збільшення обсягів виробництва на підприємствах призводить до зростання викидів, що негативно впливає на довкілля.
Держава	Більші можливості контролю за економікою для досягнення власних інтересів, наприклад, зростання сільськогосподарського виробництва	Зростання державних витрат, що потребує збільшення державного боргу або підсилення податкового навантаження на фірми та мешканців країни

Джерело: [5]

Зважаючи на такий контекст, необхідно підкреслити, що позитивним наслідком використання субсидій для постачальників ресурсів (включаючи землевласників, робітників, фінансові інституції) є те, що збільшення обсягу виробництва підвищує попит на землю і ціни на неї в умовах розвиненого ринку землі. Крім того, збільшення потреб у сезонних працівниках збільшує розмір заробітної плати та зменшує рівень безробіття в галузі.

Висновки. Опрацювання науково-теоретичних джерел відповідної проблематики дає змогу пересвідчитися, що єдина модель, яка сприятиме стійкому економічному зростанню в агросекторі – це скасування прямих субсидій з переорієнтацією підтримки на науково-дослідні розробки. І чим довше Україна буде зволікати зі скасуванням прямої підтримки, тим більшими будуть збитки для агросектору. Наразі в більшості розвинених країн регулюючі функції держави в аграрному секторі в основному спрямовані на підтримку стабільності економічної ситуації в сільському господарстві, підтримку рентабельності галузі та забезпечення продовольчої безпеки.

Література.

1. Ільчук О.М. Державна підтримка сільського господарства в Україні / Економіка АПК. 2019. № 2. С. 93. URL http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2019/02/eapk_2_0192p9398.pdf
2. Сільське господарство України у 2019 році. База даних Офіційний веб-сайт / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Антощенкова В.В., Копитко О.В. Державне регулювання і підтримка молочної галузі в умовах євроінтеграції. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, Сер. Економічні науки. 2018. Вип. 4. С.201-210.
4. Мінекономіки сформувало модель державної підтримки АПК 2020 з урахуванням пропозицій громадськості від 11.02.2020. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cb04631c-ffd7-49cd-bc0c-ad042c201b22&title=MinekonomikiSformovaloModelDerzhavnoiPidtrimkiApk2020-ZUrakhuvanniamPropozitsiiGromadskosti>
5. Яка модель субсидіювання аграрного сектора потрібна Україні. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Яка-модель-підтримки-сільського-господарства-потрібна-Україні.pdf>

УДК 336.14

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ - ВИЗНАЧЕННЯ, ЗНАЧЕННЯ, ЕВОЛЮЦІЯ

LOCAL BUDGETS - DEFINITION, SIGNIFICANCE, EVOLUTION

ВИЛУСК А.О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

The article covers the concepts of budget and local budget. The purpose and essence of the local budget are studied. The evolution of the concept and the formation of the modern meaning of local budgets is shown.

Keywords: budget, local budget, evolution, formation, meaning

У статті висвітлено поняття бюджету та місцевого бюджету. Досліджено призначення та сутність місцевого бюджету. Показано еволюцію поняття та формування сучасного значення місцевих бюджетів.

Ключові слова: бюджет, місцевий бюджет, еволюція, формування, значення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бюджет та бюджетна система загалом відноситься до тієї сфери суспільного життя, що безпосередньо стосується інтересів всіх і кожного. В бюджеті будь-якої країни відбиваються важливі економічні, соціальні, політичні проблеми життя суспільства і людини.

* Науковий керівник – Грідін О.В., к.е.н., доцент